

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Світлана Кравець,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник лабораторії
зарубіжних систем професійної освіти і
навчання, докторантка Інституту професійної
освіти НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0002-8878-6241>

***Анотація.** Заявлено про актуальність розвитку загальних компетентностей у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. Представлено загальні компетентності, визначені в освітньо-науковій програмі «Професійна освіта» зі спеціальності 015 Професійна освіта. Проаналізовано загальні компетентності інструментальної, міжособистісної та системної груп.*

***Ключові слова:** загальні компетентності, здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії, освітньо-наукова програма.*

DEVELOPMENT OF GENERAL COMPETENCES OF PhD

Svitlana Kravets,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior
Researcher, Senior Researcher Officer of the
Laboratory of Foreign Systems of Vocational
Education and Training, Doctorate Student of the
Institute of Vocational Education of the NAES of
Ukraine

***Abstract.** The relevance of the development of general competences among PhD is stated. The general competencies defined in the educational and scientific program «Professional Education» from the specialty 015 Professional Education are presented. The general competencies of instrumental, interpersonal and system groups were analyzed.*

***Keywords:** general competences, PhD, educational and scientific program.*

В основі реалізації освітньо-наукової програми «Професійна освіта» зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізацією «Теорія і методика професійної освіти») визначено загальні компетентності без сформованості яких, в принципі, неможливо реалізувати програмні компетентності. Загальні компетентності у комплексі характеризують здатність особистості до: інноваційного критичного мислення (*ЗК 1. Критичність мислення*. Здатність до критичного аналізу, оцінювання й синтезу нових і складних ідей, до участі в критичному діалозі); дослідницької діяльності (*ЗК 2. Дослідницькі навички*. Здатність ініціювати, спроектувати та виконати наукове дослідження, яке призводить до нових знань); креативності (*ЗК 3. Креативність*. Здатність генерувати нові ідеї та досягати наукових цілей); управлінської діяльності (*ЗК 4. Управлінські здатності*. Здатність демонструвати значний діапазон керівних навичок, методів, інструментів,

практик та/або матеріалів, які пов'язані з галуззю навчання); міжнародної взаємодії (ЗК 5. *Міжнародний кругозір*. Здатність працювати в міжнародному контексті); комунікації (ЗК 6. *Комунікативні навички*. Здатність ефективно спілкуватися з експертами з інших галузей); дотримання культури етичних відносин (ЗК 7. *Етичні зобов'язання*. Здатність дотримуватися етичних принципів у наукових дослідженнях).

У нормативних документах загальні компетентності представлені як універсальні компетентності, що не залежать від предметної сфери, є важливими для успішної професійної та соціальної діяльності особи в різних галузях та для її особистісного розвитку (Методичні рекомендації, 2017). У «Енциклопедії освіти» (2021, с. 338-339) означено, що загальні компетентності мають універсальний характер, є ключовими, надпрофесійними, можуть бути перенесені із контексту однієї освітньої програми в іншу та мають бути притаманні фахівцю будь-якого напрямку підготовки, спеціальності та кваліфікації, що здобув вищу освіту. Їх спрямованість полягає у формуванні світогляду людини, вихованні всебічно розвиненої особистості, засвоєнні соціокультурного досвіду. Загальні компетентності формуються та розвиваються на основі особистісних якостей за умов освіти та практичної діяльності, дають змогу особистості креативно реалізовуватися у проєктній діяльності (Кравець, 2016; 2018), активно взаємодіяти з іншими, адаптуватися до мінливих соціально-економічних умов за рахунок позитивного нетворкінгу, ухвалювати самостійні відповідальні рішення, ефективно застосувувати технології самоменеджменту (Alieksieieva, Yershova, Kravets, Lapshyna, & Odnoroh, 2021). Складовими загальних компетентностей є: інструментальні (когнітивні, методологічні, технологічні та лінгвістичні здатності), міжособистісні (соціальна взаємодія та співпраця) та системні (поєднання розуміння, сприйнятливості та знань).

Вважаємо, що інструментальні, міжособистісні та системні загальні компетентності є основою розвитку та невід'ємними складовими у підготовці майбутніх докторів філософії. Окремі складові загальних компетентностей *інструментальної групи* відображені у змісті фахових компетентностей (наприклад, знання другої мови, комп'ютерні навички, навички управління інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел). Загальні компетентності *міжособистісної групи* повинні відображатися більш ширше у змісті освітньо-наукової програми, зокрема й щодо розвитку здатності до критики та самокритики; позитивного ставлення до несхожості та інших культур. Водночас, кожна діяльність сучасної людини характеризується рефлексією, що розуміється нами як самоаналіз результату роботи, робота над усуненням недоліків, окреслення перспективних планів. Розвиток цих здатностей уможлиблюється у процесі викладання навчальної дисципліни «Психологія наукової і педагогічної діяльності». Здатності щодо сприйняття інших культур та здатності працювати у міжнародному середовищі є вкрай необхідними у поєднанні із здатностями інструментальної групи (знання іноземної мови (навчальна дисципліна

«Іноземна мова за професійним спрямуванням» та цифрова грамотність (Цифрові технології у науково-педагогічних дослідженнях»). Процес інтеграції національної освіти в європейський простір є взаємозалежним із сучасними реформами освітніх систем, зокрема і системи вищої освіти (Кравець, 2018). Умови пандемії та війна в Україні суттєво активізували розвиток міжнародних проєктів у щодо вивчення кращих практик зарубіжних країн. Однак, ці умови створили нові комунікаційні платформи для розвитку міжнародних проєктів у дистанційному середовищі, зокрема й для організації онлайн-зустрічей та вільного користування міжнародними науковими та навчально-методичними ресурсами.

Загальні компетентності *системної групи* передбачають розвиток здатності до планування і управління проєктами (навчальна дисципліна «Управління науковими та освітніми проєктами»), ініціативності та підприємницької компетентності, турботи про якість. Якщо розуміння культури та звичаїв інших країн в деякій мірі співвідноситься із компетентностями міжособистісної групи, то здатність до планування і управління проєктами частково відображається уміньми проєктувати та оптимізувати власне кар'єрне зростання. Важливо у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії розвивати й таку здатність, як турбота про якість. Першочергово тут розуміємо усвідомлення персональної відповідальності за виконання навчального та наукового плану роботи освітньо-наукової програми, що в професійному плані сприятиме удосконаленню якості педагогічної діяльності, а в особистісному плані «турбота про якість» відображається професійним розвитком – підвищенням рівнів професійної та освітньої кваліфікацій, що підтверджується присвоєнням наукового ступеня доктора філософії у галузі освіти.

Список посилань

Кремень, В. Г. (Ред.). (2021). *Енциклопедія освіти*. (2-ге вид., допов. та перероб). Київ: Юрінком Інтер.

Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України. (2017) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf>

Кравець, С. (2018). Трансформація ключових компетентностей майбутніх фахівців готельно-ресторанного сервісу в умовах інтернаціоналізації. *Молодь і ринок*, 1(156), 61–67.

Alieksieieva, S., Yershova, L., Kravets, S., Lapshyna, O., & Odnoroh, H. (2021). Self-education and self-management to develop entrepreneurship competence in future professionals. *SHS Web of Conferences*, 104, 03002. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403002>

Кравець, С.Г. (2016). Психолого-педагогічні основи проєктної діяльності майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 11, 44-53.

Кравець, С.Г. (2018). Трансформація ключових компетентностей майбутніх фахівців готельно-ресторанного сервісу в умовах інтернаціоналізації. *Молодь і ринок*, 1 (156).